

KERST
SPECIAL

"Hij zag in Willemstad een stalen S spant in aanbouw op de werf en vergat mij."

De bouw van de Breaksea

Aan het woord is Jeanne Boerboom. Zij vertelt de geschiedenis van de bouw van de Breaksea, een Breeon (=brede bodem) stalen S spant, een zeilboot, dus. Haar man Jan, die tot die tijd met een houten draak de wateren bevoer, was meteen verliefd op dat schip. Hij wilde zijn droom met alle middelen die er waren, verwezenlijken.

De draak werd verkocht en de scheepswerf van der Vlies en zonen in Willemstad kreeg de opdracht het stalen casco te bouwen. We schrijven 1963. Jan werkte elke vrij uurtje mee.

In het najaar was het dan zover: Jan en zijn zwager, de broer van Jeanne, voeren de boot naar Engelen, waar aan de loswal bij van Hal, Henk klaarstond met de botenwagen en de kraan om het schip uit het water te halen en meteen te vervoeren naar het bedrijf van Henk zijn vader. Daar moest de motor (een Mercedes automotor) er weer uit, want de boot moest gezandstraald en geschopeerd (dat is met zink bekleed) worden. Na deze klus werd de motor

er weer in gebouwd en werd het enorme gevaarte in het voorjaar van 1964 voorzichtig...., voorzichtig, naar de garage van het pas gebouwde woonhuis op de hoek van de Schoolstraat/ St. Lambertusstraat vervoerd.

Niet voor één gat te vangen

Natuurlijk was die garage niet groot genoeg voor zo'n gevaarte. Maar Jan was niet voor één gat te vangen: met Jan van den Heuvel had hij al plannen gemaakt om hun twee aan-elkaar-garages voorlopig zonder tussenmuur te laten. Buurman Jan was timmerman bij de Godshuizen, dus dat kwam goed uit: er moest

De Breaksea is klaar voor vertrek.

Binnendoor naar Heusden.

In de takels op weg naar het water.

veel getimmerd en geschaafd worden. Net in die tijd werden de grote teakhouten sluisdeuren vervangen. Prachtig en nog goed te gebruiken hout voor dit doel, dus Jan was er als de kippen bij: van de deuren werden in Schijndel planken gezaagd, die nodig waren voor de opbouw van het schip.

Drie lange jaren klonken er aan de Schoolstraat scheepswerf geluiden.

Drie lange jaren moest Jeanne het maar zien te rooien met de kinderen en zonder een stofzuiger; die was, zo goed als nieuw en eindelijk afbetaald, gebruikt om al het zand uit de met lood en cement

volgegooid kiel te zuigen. Dag stofzuiger.

“Maar ach, dan ben je een dag boos en dan vergeet je het weer,” aldus Jeanne.

Uitzonderlijk vervoer

In het voorjaar van 1967 is de boot te water gegaan. Ja, dat staat er nou zo nuchter, maar ook dat was een hele klus: het was wat je noemt: uitzonderlijk vervoer. Dus men besloot om 5 uur in de morgen op zaterdag te vertrekken. Over de normale weg mocht niet; het moest binnendoor langs Bokhoven en over polderwegen richting Heusden. Daar, op de scheepswerf van Verolme is de boot gedoopt door Jeanne, die op alle dagen liep van haar dochter Sigrid, gadeslagen door vele belangstellenden. Daarna ging het met de hele bubs naar Engelen, waar een klein feestje werd gevierd.

De boot in de schuur op de werf in Willemstad.

Doop van de Breaksea door Jeanne.

Door de sluis in Engelen.

Op zijn ligplaats in Drimmelen.

Half juli ging het gezin op vakantie naar Zeeland, waar de Breaksea inmiddels naar toe was gevaren. Maar er was nog geen mast (moest nog voor gespaard worden, want die moest helemaal uit Amerika, Oregon komen) er waren nog geen zeilen en dan is zo'n boot net een pieremachochel, aldus Jeanne. Maar na een jaar sparen kon de hele familie, inclusief de kleintjes, gaan zeilen over de Nederlandse wateren en zelfs ook een enkele keer Het Kanaal oversteken. En het mooie is: de boot is nu in bezit van een van de zonen en ook de kleinzonen hebben het gen van hun grootvader geërfd.

Het was een gezellige, leerzame middag daar bij Jeanne. Je bent je dan weer bewust van het feit dat de geschiedenis van een mens waard is om opgeschreven te worden.

De botenbouwers van Engelen

Dit uniek staaltje vakmanschap, geduld, doorzettingsvermogen, creativiteit en welwillendheid van en naar buren staat niet op zichzelf in Engelen. Er zijn meerdere Engelenaren die in Engelen een boot, kano of roeiboort hebben gebouwd. Bekend zijn in dit verband de namen van Henk van Hal, Jan de Graauw, Kees van Oosterveld, Jan Vroemen, Henk Leyten, Adrie en Kees van Steenhoven, Niterink en van Etten. Misschien zijn we niet volledig met de lijst namen.

Naast de botenbouwers zijn er in de loop der jaren vele Engelenaren die met en van een boot genoten hebben en nog genieten van een verblijf op het water. Het kan eigenlijk ook niet anders met zo veel mooi water om ons heen.

Joyce Oberhollenzer

De Mercedes motor wordt geplaatst.

De tewaterlating vanaf de werf in Heusden.

Ansichtkaart

Deze ansichtkaart dateert uit 1908 en geeft een sfeervol beeld van de tegenwoordige protestantse kerk. De kerk vormt feitelijk slechts een klein restant van de oude rooms-katholieke Sint Lambertuskerk, die tijdens de Tachtigjarige Oorlog in 1587 door de troepen van Philips von Hohenlohe werd opgeblazen, "door welken schok de kerk zeer geteisterd werd". Alleen het koor bleef gespaard en in het begin van de zeventiende eeuw, onder leiding van de ook nationaal bekendheid genietende predikant Gisbertus Voetius, hersteld. Veel wat oudere Engelenaren zullen zich nog wel de opgravingen van 1973 en 1979 kunnen herinneren. De toen ontdekte volledig ontzette muurfundamenten en losgescheurde steunberen vormen de ondergrondse getuigen van deze catastrofale gebeurtenis. Bij de opgraving van 1973 werd ook de bekende natuurstenen "doopvont" aangetroffen, waarvan indertijd een foto op de voorpagina van het Brabants Dagblad werd afgebeeld. In hun boekje *De oude Lambertus* besteden Ans Vermeijden en Kees Grootheest er de nodige aandacht aan. Zij merken onder meer op dat de "doopvont" uit twee delen bestaat: een ouder onderdeel en een later daaraan toegevoegd bovendeel. Die toevoeging geschiedde bij de restauratie van de vont in 1974. De naam "doopvont" is overigens misleidend (daarom staat hij hierboven steeds tussen aanhalingstekens), want het gaat waarschijnlijk om een wijwaterbak, die bij de verwoesting van de kerk in 1587 is beschadigd en daarna in de grond terecht is gekomen. De gothische vont dateert waarschijnlijk van rond 1500. Bij de tweede opgraving in 1979 werd bij de kerk overigens ook nog een natuurstenen fragment gevonden, dat waarschijnlijk wél tot een doopvont heeft behoord. Deze vont zou volgens onderzoekers dateren uit de dertiende, mogelijk zelfs de twaalfde eeuw. De gerestaureerde wijwaterbak doet dus sinds 1974 dienst als doopvont van de protestantse kerk van Engelen. De doopvont die daarvoor gebruikt werd, is gemaakt door dominee Melis en is geschikt gemaakt voor een nieuwe functie in de kerk, namelijk die van kaarsenstandaard

voor de Paaskaars. Zo heeft ook de kaarsenstandaard nog een eigen geschiedenis. Maar terug nu naar de ansicht. Op de voorgrond zien we daar een brandspuithuisje staan, dat in 1844 werd gebouwd ter plaatse van een ouder poortgebouw, dat toegang gaf tot het ommuurde kerkhof. Mogelijk weerspiegelde de situatie in Engelen daarmee het principe van de zogenaamde *église fortifiée*, zoals we die onder ander in Frankrijk nog tamelijk veelvuldig aantreffen. Het brandspuithuisje werd als gevolg van oorlogshandelingen in 1944 gesloopt. Dat in 1908 het maken van een foto in het dorp nog een bijzonderheid was, blijkt wel uit het toegelopen volk. Schijnbaar vond de fotograaf deze dorpslieden wel een mooie stoffering voor zijn kiekje. Het schijnt dat enkele personen konden worden geïdentificeerd, maar nadere informatie daarover is mij helaas op dit moment onbekend. De kaart maakt onderdeel uit van een serie van vier.

Rob Gruben

Uit de kast genomen door Anneke

Spreekuur voor poppenmoeders

Het is augustus 1969. Tijdens het vakantiejeugdwerk is er in het consultatiebureau van het Wit Gele Kruis spreekuur. Dit keer niet voor de zuigelingen, maar voor ongeruste en bezorgde poppenmoeders met hun poppen.

Dokter Marjot en dokter Vermeyden luisteren aandachtig naar de problemen van de 'poppenbaby'.

Zo te zien was er veel verborgen leed onder de Engelense poppenfamilies. De doktoren Marjot en Vermeyden, geassisteerd door de zusters Wijffels en van Engelshoven, luisterden aandachtig naar de problemen alvorens over te gaan tot een serieus onderzoek. De poppen werden uitgekleed en meteen kon dokter Marjot aan de ontlasting in de luiers al zien dat er iets niet in orde was met Betsie.

*Mijn dochter Netty
had wat groene zeep
in de luiers gedaan.*

De mazelen

Betsie moest op dieet en Netty kreeg wat kindermeele mee. Zuster Wijffels was de week tevoren langs apothekers en winkels gegaan om proefmonsters te vragen van tandpasta, zalfjes, verband, pleisters en drankjes. Alle poppen werden met de stetoscoop onderzocht, gemeten en gewogen. Met wat alcohol werden de met viltstift aangebrachte "mazelen" verwijderd en kon de pop weer genezen worden verklaard. Was het ernstig, dan kwam er zelfs een injectiespuit aan te pas. Poppen, die op het eerste gezicht kerngezond waren, bleken toch het een en ander onder de leden te hebben. De poppenmoeders wezen dan op de beschadigingen aan het hoofd, armen en/of benen.

"Denk er aan, de pop moet op tijd naar bed, niet te veel suiker in de thee en niet te veel zoetheid op de boterham."

Zalf, verband en pleisters

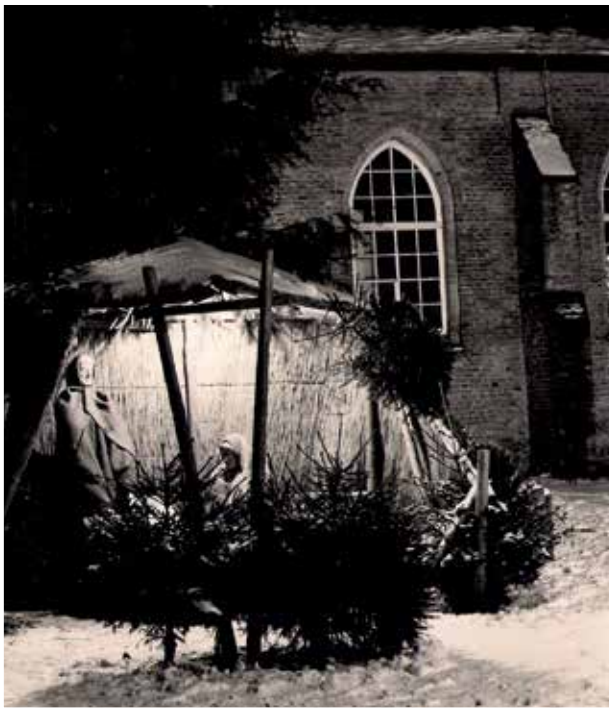
Gelukkig hadden de doktoren en de zusters voor elke aandoening een oplossing. Het kostte wel wat zalf, verband en pleisters, maar daar had zuster Wijffels in voldoende mate voor kunnen zorgen. Voordat ze het consultatiebureau verlieten kregen ze ook nog wat opvoedkundige tips mee: "Denk er aan, de pop moet op tijd naar bed, niet te veel suiker in de thee en niet te veel zoetheid op de boterham." Gerustgesteld en opgelucht huppelden daarna de poppenmoeders met hun pop het consultatiebureau uit.

Anneke Heimeriks

Een openluchtkerststal in Engelen

Met de kerst in 1965 stond er aan de Vlacie tegenover het toenmalige nieuwe gemeentehuis een levensgrote kerststal. Charles ter Ellen en Dré van Reusel hadden hiertoe het initiatief genomen.

Veel dorpen hadden in die tijd een kerststal buiten, dus waarom Engelen niet. Charles ter Ellen had met leerlingen van de MTS in Den Bosch een mooi en ingenieus systeem bedacht om een kerststal simpel en eenvoudig op te bouwen: vier driehoeken van houten balken die zo in elkaar geschoven konden worden en simpel gezekerd werden met een stuk touw. Wat oude dekens erover en een stuk plastic en klaar was de ruwbouw van de kerststal. Leo de Rooy wist in Vlijmen iemand die hoofden kon maken van klei. Ook het kindje Jezus werd geboetseerd en gebakken. Jozef kreeg wat oude gordijnen omgeknoopt en Maria kreeg de bruidssluier en een blauwe jurk van Mevrouw ter Ellen. Tegen de tijd dat de kerststal weer afgebroken moest worden, was de vijver aan de Vlacie "buiten haar oevers getreden" en de kerststal stond 50 cm in het water. Reden om het volgende jaar de stal op te bouwen op het pleintje tegenover het oude gemeentehuis. De jaren erna werd de stal tegen de oude St. Lambertuskerk geplaatst.

Vernielingen

Het moet een fraai gezicht zijn geweest: de poppen en inventaris van de kerststal in een aanhangwagentje achter de fiets door Engelen naar de

1987: Nog even oefenen en dan op pad

Toen deze koninkjes in 1987 "Drie koningen zongen", was de organisatie in handen van Tineke Kaal en zo'n 8 vrijwilligers. Een omvangrijke maar dankbare taak. Vanaf het begin heeft Tineke Kaal meer dan 40 jaar deze kar getrokken. Waarom houden deze vrijwilligers het zo lang vol? Het contact en correspondentie met mensen die werken in ziekenhuizen,

weeshuizen en sloppenwijken en tekeningen van kinderen zijn soms zeer aangrijpend en geven meer dan een gevoel dat wij het hier goed hebben: het zet je aan om iets te doen. Ononderbroken vanaf het begin zijn er vrijwilligers die zich hier voor inzetten en vele kinderen die elk jaar zingend langs de deuren gaan. Ook dit jaar bellen ze weer bij u aan. Er wordt gezongen zonder

strijkstok waar iets aan kan blijven hangen. Het is voor een goed en herkenbaar doel.

kerststal. Net voor de nachtmis werden de poppen in de stal gezet. Als men uit de nachtmis kwam, kon iedereen de stal voor het eerst bekijken. Het is jaren zo gegaan ondanks de kleine vernielingen die af en toe werden gepleegd. Daardoor lieten de initiatiefnemers zich niet uit het veld slaan. Maar na de kerst in 1974 is de hele stal grondig vernield door uitgelaten feestvierders. Men is zeer grondig te werk gegaan. De hoofden werden kapot gegooid, de poppen en de stal gesloopt. Dit was letterlijk en figuurlijk het einde van de buitenstal.

Levende kerststal

Memorabel is wel dat in 1975 in het gebouw van de BLIZO, dat op dat moment omgebouwd werd tot de huidige Engelenburcht, nog één keer een kerststal werd opgebouwd, maar dit keer een levende kerststal met een echte Maria, Jozef en een echte baby. De dieren uit het parkje, schapen, kippen en konijnen, liepen daar ook rond. De toenmalige jeugdbeweging heeft hierbij fanatiek geholpen om het allemaal voor elkaar te krijgen en alle dieren uit het parkje naar de stal te brengen. Het jaar daarop was de Engelenburcht klaar en was er geen plaats meer voor een levende kerststal. Na enkele jaren is ook de kerst-in opgehouden te bestaan.

Tradities

Wat echter is gebleven is het huis aan huis driekoningenzingen door de kinderen, voor het eerst georganiseerd door Christien Wijffels voor haar broer, die missionaris was. Zo ziet u: tradities gaan, soms ongewild, en komen. De hele goede blijven.

Frans Lucas

Vaticaanstad aan de Dieze

We schrijven het jaar .....

In een van de sluiswachterswoningen woonde de opa van Piet en Friet van de Broek. Hij verkledde zich in die tijd voor de carnavalsoptocht een keer als Paus. Dat heeft hij geweten: "de Paus" werd meteen zijn bijnaam. Maar niet alleen van hem maar later ook van zijn kinderen. Zijn zoon Piet heette dus Piet de Paus.

In een van de klassen van de lagere school vroeg Pastoor Laanen: "Wie weet waar de Paus

woont?" Ad Peulen stak zijn vinger op en hij mocht het antwoord geven en vertelde in alle eerlijkheid en overtuiging: "De Paus woont bij de sluis".

Dit antwoord werd beloond met een flinke oorvijg. Hij kon ook niet beter weten, want in de dorpsmond werden de huisjes bij de sluis "Vaticaanstad" genoemd en de bewoners hadden de bijnaam "de Paus".

Column

1766

Mijn onderzoekje naar het feestjaar 1766 (tweehonderdvijftig jaar geleden) vordert gestaag, maar traag. Een tussenstand. In de namentopdrie van dat jaar staan de heer van Engelen M. van Barnevelt, dominee J. Juijn, en G. Murrarij, de burgemeester.

Geen dominee heeft het in Engelen langer uitgehouden dan Jan Juijn (Hedel 1737 – Den Bosch 1825). Vanaf 1766 tot in 1802 hield hij hier het protestantse leven draaiend, ongetwijfeld samen met zijn vrouw Jenneke Verhagen, met wie hij in Veen, waar zij in 1742 geboren was, in ondertrouw ging en drie weken later, op 15 december 1765, in Aalst trouwde.

Ik werd op hun spoor gezet door een verwijzing naar het testament, dat zij, niet vertrouwend op de onzekerheden des levens, in 1766 op 23 december voor schout en schepenen lieten opstellen. Ze hadden dan ook in Engelen al enkele overlijdens meegemaakt en 7 dagen na de datum van dit testament volgde de begrafenis van Guileam Brusselaar, de zogenaamde rode dokter.

Kinderen hadden ze nog niet, zoals uit het langst levende testament blijkt. Die zouden er wel komen, van wie Anna (*dus A.Juijn; misschien heeft die naam op school ook tot hilariteit geleid, vergelijk de Paus, elders in deze nieuwsbrief*) de eerste was, in januari 1767. Misschien was dat wel de reden om toen een testament te maken: wat als de vrouw in het kraambed stierf! Na het emeritaat van Jan vestigde het echtpaar zich in Den Bosch; Jenneke overleed in 1818 in de Peperstraat, Jan in 1825; hij woonde toen aan de Brede Haven. De notulen van de kerkeraad zullen mogelijk nog meer licht gaan werpen op het leven van dominee Juijn.

Wilton Desmense

Dit schilderij van het huis is rond 1800 gemaakt.

Domineeshuis

In 1648 werd op bestaande fundamenten een huis gebouwd waar in de loop der tijd 34 dominees hebben gewoond waaronder Dominee Jan Juijn.

In 1672 brandde het huis af en werd in 1670 weer herbouwd. In de loop der jaren er na werd er het nodige aan verbouwd.

Ans Vermeijden, die er nu woont, weet wel waarom er zo veel dominees hebben gewoond:

”Het is de mooiste plek in Engelen met uitzicht op de polder en de Dieze. Dan kan het niet anders dan dat deze plaats heel inspirerend moet zijn geweest om preken voor te bereiden.”

Angrisa

HEEMKUNDEKRING ENGELEN

Secretariaat

Lambertusstraat 17
5221 BB Engelen

E info@angrisa.nl

I www.angrisa.nl